

Raport miejski

📍 Warszawa

Krytyczna analiza
sytuacji w obszarze
redukcji szkód w
dzielnicy Praga
Północ

Monitorowanie redukcji szkód przez
społeczeństwo obywatelskie w
Europie **2023**

Correlation

🟠🟡 European Harm
🟢 Reduction Network

Tytuł

Raport miejski - Warszawa. Krytyczna analiza sytuacji w obszarze redukcji szkód w dzielnicy Praga Północ. Monitorowanie redukcji szkód przez społeczeństwo obywatelskie w Europie 2023

Autorzy

Pomfret, A.: Konceptualizacja; Metodologia; Pisanie - oryginalny projekt; Badanie; Opieka nad danymi; Analiza formalna; **Bartnik, M.:** Konceptualizacja; Dostarczanie danych; Pisanie - przegląd i edycja; **Rigoni, R.:** Konceptualizacja; Nadzór; Administracja projektem; Pisanie - przegląd i edycja; **Schiffer, K.:** Pozyskiwanie funduszy;

Projekt

Jesús Román!

Edytor

Graham Shaw

Podziękowania

Wyrażamy naszą wdzięczność uczestnikom i uczestniczkom, którzy uprzejmie podzielili się swoimi spostrzeżeniami podczas wywiadów na potrzeby niniejszego raportu.

Recommended citation

Pomfret, A. et al. (2023). Raport miejski - Warszawa. Krytyczna analiza sytuacji w obszarze redukcji szkód w dzielnicy Praga Północ. Amsterdam, Correlation - European Harm Reduction Network. ISBN: 9789083391526

Opublikowane przez Correlation - European Harm Reduction Network (C-EHRN) i chronione prawem autorskim. Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Niniejsza publikacja jest współfinansowana przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie są jednak wyłącznie poglądami autora (autorów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej lub HaDEA; ani Unia Europejska, ani organ przyznający dofinansowanie nie mogą być za nie pociągnięte do odpowiedzialności.

Correlation - European Harm Reduction Network

c/o De Regenboog Group

Stadhouderskade 159 | 1074BC Amsterdam | The Netherlands

www.correlation-net.org

Co-funded by
the European Union

Wprowadzenie

Stolica Polski, Warszawa, jest jednym z zaledwie trzech miast w kraju, w których działają placówki redukcji szkód¹. Niniejszy raport koncentruje się na Pradze Północ, jednej z osiemnastu dzielnic Warszawy, znanej z tego, że przetrwała bombardowania z czasów II Wojny Światowej i posiada zabytkową architekturę. Położona po prawej stronie Wisły, naprzeciwko warszawskiego Starego Miasta, Praga Północ stoi w obliczu poważnych wyzwań ekonomicznych, w tym wysokiego bezrobocia i dużej liczby beneficjentów pomocy społecznej². Pomimo boomu gentryfikacyjnego i rozwijającej się sceny artystycznej, utrzymuje się wysoki poziom ubóstwa i ulicznego używania narkotyków.

Osoby używające narkotyków na Pradze spotykają się ze stygmatyzacją, co odzwierciedla ogólne nastawienie polskiego społeczeństwa do narkotyków i ich przyjmowania oraz do redukcji szkód, które zostało scharakteryzowane jako "tkwiące w latach 90-tych", szczególnie w odniesieniu do osób wstrzykujących substancje psychoaktywne³.

Praga Północ jest miejscem, gdzie działają schroniska dla osób doświadczających bezdomności oraz kilka placówek leczenia dla osób używających narkotyków, oferujących wsparcie w wychodzeniu z uzależnienia, opiekę medyczną i dostęp do terapii agonistami opioidów (OAT), takimi jak metadon. Istnieje silny lokalny sprzeciw wobec takich placówek na Pradze, spowodowany obawami o bezpieczeństwo wśród mieszkańców, którzy określają placówki leczenia uzależnień jako "centra handlu narkotykami"⁴. W związku z powszechnymi obawami dotyczącymi wyrzucanych igieł i strzykawek podjęto inicjatywy edukacyjne w lokalnych szkołach, mające na celu nauczenie uczniów, jak radzić sobie w sytuacjach, gdy znajdują zużyty sprzęt iniekcyjny⁵. W ostatnich latach pracownicy serwisów pomocowych zauważają niepokojącą zmianę w postawach mieszkańców Pragi, którzy wiążą rosnącą populację osób używających narkotyków z istnieniem licznych placówek leczenia⁶. Opór ten odzwierciedla szerszy trend w Polsce, gdzie społeczności lokalne uważają, że takie usługi przyciągają osoby używające narkotyków, nawet jeśli są one tworzone w miejscach, w których te osoby już mieszkają lub przebywają⁷.

Obraz 1. Podpis: Miejsce znane jako "Jezus", znajdujące się za pawilonami, w których ludzie spędzali noce, w pobliżu ulic znanych z handlu narkotykami. Pawilony zostały wyburzone pod koniec 2023r.

Serwisy redukcji szkód: niedofinansowane i zaniedbane

Redukcja szkód jest oficjalnie uznawana za jeden z czterech filarów Krajowego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom, obok profilaktyki, leczenia i rehabilitacji⁸. Jednak rzeczywistość w Warszawie i ogólnie w całym kraju, jak zauważył Focal point C-EHRN, wygląda inaczej⁹. Dominujący nacisk na abstynencję nadal utrzymuje się w środowiskach medycznych i terapeutycznych, z niewielkim uwzględnieniem szerszych psychospołecznych oddziaływań wobec osób uzależnionych. Jawna dyskryminacja użytkowników narkotyków przez personel medyczny nie jest rzadkością w Warszawie; zdarza się, że lekarze odmawiają zapewnienia podstawowej opieki medycznej klientom, co do których istnieje przypuszczenie, że używają narkotyków.

"Mieliśmy klientkę OAT, która była w ciąży. Poszła do lekarza i powiedziano jej, że nie będzie już mogła umówić się na wizytę, po prostu dlatego, że nadal używa [innych substancji]"
Focal point dla Warszawy.

Ograniczone finansowanie znacznie utrudnia prowadzenie działań z zakresu redukcji szkód w Warszawie, zmuszając organizacje do dokonywania trudnych wyborów między

zakupem materiałów, takich jak igły i strzykawki, a zapewnieniem niezbędnego wsparcia dla pracy zespołów¹⁰. Współpraca między organizacjami zajmującymi się redukcją szkód, organizacjami zajmującymi się HIV/HCV i organizacjami pomagającymi osobom doświadczającym bezdomności jest słaba. Osoby używające narkotyków napotykają poważne trudności w dostępie do schronisk dla osób w kryzysie bezdomności w Warszawie, głównie ze względu na ścisły wymóg abstynencji¹¹. Zamiast współpracować, instytucje mają tendencję do działania w próżni, bez spójności i komunikacji.

"Jeśli mówimy o programach niskoprogowych na Pradze, największym problemem jest to, że nie oferują one nic poza substytutem. Ludzie dostają metadon i do widzenia. Żadnego wsparcia psychospołecznego, żadnych działań opiekuńczych związanych z bezdomnością. To ogromny problem".
Ekspert ds. pomocy społecznej i OAT.

W 2022 r. środowisko redukcji szkód na Pradze otrzymała znaczący cios, gdy plany otwarcia Centrum Re-Start w Szpitalu Praskim zostały w ostatniej chwili porzucone w wyniku protestów m.in. lokalnych mieszkańców. Zamiast ośrodka, który zapewniałby szereg usług redukcji szkód, w tym OAT, testy i leczenie HIV/HCV oraz hostelu dla osób w kryzysie bezdomności, zdecydowano, że główną funkcją ośrodka będzie oddział psychiatryczny dla dzieci.

Podczas gdy niepowodzenie w utworzeniu Centrum rozczarowało wielu zwolenników redukcji szkód, niektórzy wskazywali, że nie powinno być ono postrzegane jako uniwersalne rozwiązanie. Lokalny polityk na poziomie dzielnicy podkreślił, że nawet gdyby takie Centrum zostało otwarte,

nie rozwiązałyby ono podstawowych problemów, a utworzenie jednego centrum redukcji szkód dla całego miasta - czyniąc je największym tego rodzaju - tylko pogorszyłoby obecną sytuację¹². Jak zauważył Focal point C-EHRN, myślenie wielu osób pracujących w tym obszarze było takie: "lepiej mieć to niż nic"¹³.

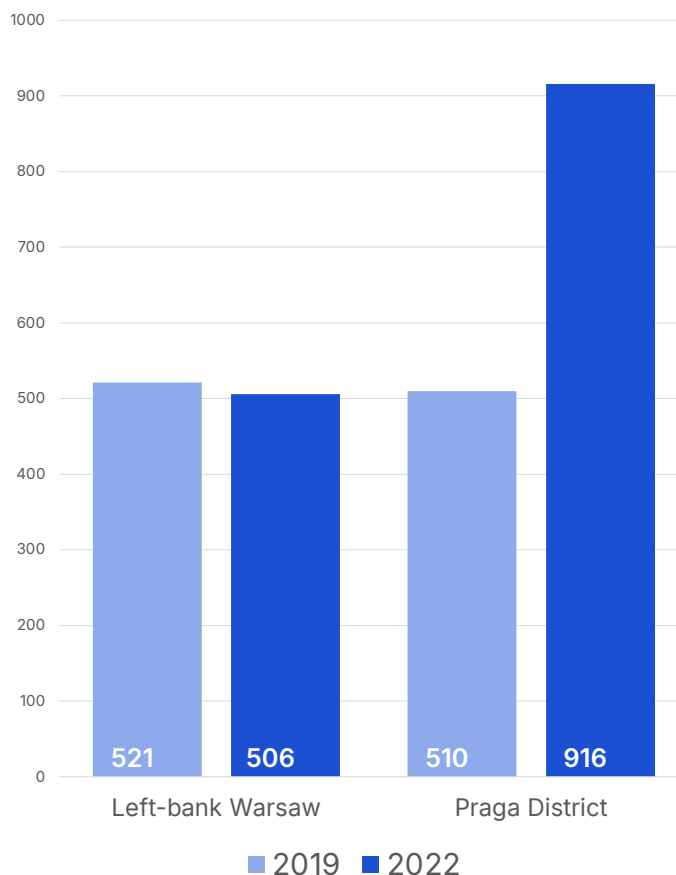
Nadmierne koncentracja programów leczenia substytucyjnego

Na Pradze Północ około 1200 osób korzysta z OAT. Znajdują się tam co najmniej cztery różne programy leczenia substytucyjnego. W ostatnich latach finansowanie usług terapeutycznych i liczba dostępnych miejsc zmniejszyły się w lewobrzeżnej Warszawie i zostały przesunięte na Pragę Północ. Niektórzy twierdzą, że koncentracja programów OAT na Pradze jest zamierzoną strategią mającą na celu zgromadzenie osób używających narkotyków w jednym miejscu, z dala od centrum miasta¹⁴.

"Gdyby programy OAT były tworzone w wielu miejscach, gdyby były małe, nie byłoby problemu. Natomiast teraz mamy sytuację, w której na jednym metrze kwadratowym pojawia się kilkaset osób i większość z nich zostaje na ulicy. A jak się zostaje na ulicy, to trzeba mieć jakieś zajęcie. Choćby z nudów trzeba wypić alkohol, coś sprzedać, coś kupić".
Ekspert ds. pomocy społecznej i OAT.

Jeśli chodzi o pracę organów ścigania, jeden z lokalnych funkcjonariuszy policji w Warszawie opisał koncentrację programów OAT na Pradze Północ jako korzystną dla skutecznej kontroli przestępczości, preferując to skoncentrowane podejście od rozproszenia działań w całym mieście¹⁶. Osoby zajmujące się redukcją szkód są jednak odmiennego zdania. W Warszawie z leczenia substytucyjnego korzysta ponad 1500 osób, co stanowi prawie połowę wszystkich miejsc w Polsce. W związku z tym organizacje pozarządowe wielokrotnie krytykowały miasto za silną koncentrację programów leczenia na tak ograniczonym obszarze jak Praga Północ, opowiadając się za bardziej równomierną dystrybucją tych usług w całym mieście¹⁷.

Wykres 1: Łączna liczba użytkowników OAT w lewobrzeżnej części Warszawy w porównaniu z dzielnicą Praga Północ w latach 2019-2022¹⁵.

Przemoc związana z narkotykami

W ciągu ostatniej dekady grupy przestępcze na Pradze zyskały znaczną kontrolę nad ulicami, co doprowadziło do eskalacji przemocy i stworzenia atmosfery strachu wśród osób używających narkotyków. Wzdłuż ulicy Brzeskiej działają grupy zajmujące się handlem narkotykami, uciekające się nawet do taktyk wymuszania odsprzedawania leków¹⁸. Pacjenci programów zgłaszali, że znaczna część opioidowych leków substytucyjnych na Pradze trafia na nielegalny rynek¹⁹.

"Do programu OAT ludzie przychodzą bardzo wcześnie rano, jeszcze przed otwarciem, i czekają. I jest już druga kolejka tych, którzy chcą to od nich kupić".

Pacjent OAT.

Poza handlem metadonem, na Pradze Północ ma miejsce handel heroiną, mefedronem i innymi nielegalnymi substancjami, co napędza przemoc. Pacjent OAT, który jest w programie przy ulicy Kijowskiej od początku jego istnienia, wyraził zaniepokojenie pogarszającą się sytuacją. Według klienta sytuacja pogorszyła się z powodu rosnącej liczby osób zaangażowanych w handel tabletkami i metadonem na dużą skalę, co doprowadziło do incydentów przemocy, takich jak pobicia i rozboje. Zgłosił nawet, że w pewnym momencie grożono mu nożem²⁰.

Krajobraz demograficzny Polski zmienił się w ostatnich latach z powodu zwiększonej imigracji zarobkowej i napływu uchodźców wojennych z

Ukrainy²¹. W szczególności Warszawa odnotowała wzrost liczby ludności o co najmniej 17% od czasu rosyjskiej inwazji na Ukrainę, przyjmując znaczną liczbę uchodźców i migrantów²². Napływ ten miał znaczący wpływ na usługi leczenia i serwisy redukcji szkód zarówno na Pradze, jak i w całym mieście, prowadząc do zmian w profilu klienta i jego potrzebach. Dla przykładu, około trzy czwarte klientów Fundacji Prekursor w Warszawie to obecnie imigranci²³.

Pracownik Prekursora podkreślił wyzwania związane z tą zmianą, wskazując na bariery językowe i dużą liczbę klientów bez dokumentów lub polskiej karty pobytu. Imigranci często niechętnie korzystają ze wsparcia serwisów ze względu na negatywne doświadczenia i dyskryminację w ich krajach pochodzenia²⁴. Ten sam respondent wyjaśnił również, w jaki sposób napływ imigrantów skutkuje wzrostem przemocy i zwiększa napięcia między różnymi grupami.

"Dochodzi do przemocy, a napięcia wynikają również z tego, że programy nie przyjmują obcokrajowców [którzy przyjechali z innych krajów niż Ukraina]. Ludzie z zagranicy muszą płacić [dilerom] więcej za metadon i inne substancje niż Polacy. W związku z tym są takie animozje między nimi. Ludzie zdesperowani, którzy nie mają pieniędzy, podkradają ludziom metadon. Pielęgniarki w programie OAT muszą odprowadzać klientów na przystanek tramwajowy".

Pracownik socjalny, Fundacja Prekursor.

Jeden z programów leczenia na Pradze zatrudnia nawet ochroniarza do patrolowania terenu. Udzielający wywiadu lekarz wyjaśnił, że było to w dużej mierze odpowiedzią na wzrost liczby

rosyjskojęzycznych imigrantów gromadzących się wokół programu OAT i zastraszających klientów, by oddali swój metadon²⁵. Doprowadziło to do zwiększonego poziomu strachu i niepokoju wśród pacjentów. Jeden z nich wyraził zamiar wypisania się z programu z obawy o własne bezpieczeństwo, powołując się na niepokojący wzrost przemocy, w tym przypadki pchnięć nożem, w ciągu ostatnich kilku miesięcy²⁶.

Usługi niskoprogowe

Ulica Kijowska jest miejscem, gdzie działa niskoprogowy program terapii substytucyjnej, gdzie abstynencja od używania narkotyków nie jest warunkiem wstępnym. Usługi niskoprogowe, takie jak te, działają w oparciu o zasadę, że wykluczenie osób na podstawie abstynencji narkotykowej tylko zwiększa ich podatność na zagrożenia, spychając je jeszcze bardziej na margines i utrudniając im dostęp do pomocy. Wcześniej pacjenci przy ulicy Kijowskiej musieli ukończyć detoksykację szpitalną przed przystąpieniem do programu OAT. Jednak w odpowiedzi na napływ uchodźców w 2022 r. placówka rozluźniła kryteria przyjęć.

Chociaż zmiana ta miała na celu ułatwienie dostępu do leczenia uchodźcom i migrantom, lekarz psychiatra wyraził obawy, że łatwiejszy proces przyjmowania może przyciągnąć pacjentów z mniejszym zaangażowaniem w leczenie²⁷. Peer worker wyraził podobny pogląd, podkreślając, że brak monitorowania sytuacji przyczynił się do eskalacji kryzysu na Pradze²⁸. Niemniej jednak

ważne jest, aby podkreślić, że wiele wyzwań związanych z placówkami niskoprogowymi wynika z faktu, że nie ma kompleksowego systemu pomocy i że nie powinny być one odosobnionym działaniem.

"Subsydiowanie bez ograniczeń niskoprogowych programów OAT na Pradze nie prowadzi do niczego dobrego. Moim zdaniem programy niskoprogowe są cennym narzędziem. Muszą jednak działać w kontrolowanych warunkach; w sprzyjającym, bezpiecznym środowisku".
Ekspert ds. pomocy społecznej i OAT.

Jak podkreślił rozmówca, niskoprogowym programom OAT muszą towarzyszyć dodatkowe serwisy redukcji szkód, takie jak noclegownie, drop-iny, w których klienci mogą zjeść, umyć się i otrzymać czystą odzież; zapewnienie czystego sprzętu do iniekcji; oraz pokoje konsumpcji narkotyków (DCR), w których substancje można przyjmować bezpiecznie, bez zastraszania i przemocy. Powinno być to realizowane przy wsparciu ze strony służb porządkowych i policji.

Obrazek 2. Podpis: Butelka metadonu wydana w ramach programu leczenia substytucyjnego.

Egzekwowanie prawa

Częstość występowania przestępstw związanych z narkotykami na Pradze i w centrum Warszawy jest stosunkowo podobna²⁹. Zasadnicza różnica polega jednak na różnym poziomie reagowania policji na te incydenty. Respondenci zauważali, że większa obecność policji ma miejsce po lewej stronie Wisły w porównaniu z prawą, co skutkuje mniejszą liczbą zgłaszanych problemów w rejonach, w których znajdują się placówki leczenia³⁰. Policja w Warszawie określiła zwalczanie przestępstw związanych z narkotykami na Pradze jako "szyfrowe zadanie", sugerując jego nieskuteczność³¹. Inni, w tym pacjenci, podnosili zarzuty przekupstwa i korupcji w policji.

"Policja się pojawia, ale myślę, że im płacą. Z dilerami nie mają do czynienia, mają do czynienia tylko z tymi, którzy biorą [kupują]".
Pacjent OAT.

Opór społeczności lokalnej

W Polsce konflikty między inicjatywami redukcji szkód a lokalnymi mieszkańcami nie należą do rzadkości. Protesty na Pradze Północ dotyczyły nie tylko serwisów związanych z narkotykami, ale także placówek na rzecz innych zmarginalizowanych grup, takich jak schroniska dla osób w kryzysie bezdomności.

"Praga stała się w ostatnich latach bardzo modną dzielnicą. Powstają apartamentowce. Jest Port Praski, gdzie są kosmiczne ceny za metr mieszkania. Deweloperzy nie chcą mieć takich obiektów dedykowanych osobom bezdomnym w swoich dzielnicach, bo to wpływa na cenę i atrakcyjność lokali".
Pracownik socjalny, Fundacja Prekursor.

Członkowie lokalnej społeczności oraz właściciele firm są coraz bardziej niechętni osobom używającym narkotyków, głównie z

Obraz 3. Podpis: Skrzyżowanie ulic Kijowskiej i Targowej, gdzie obok opuszczonych budynki powstają nowe bloki mieszkalne.

powodu zwiększonych zakłóceń porządku publicznego, które mają miejsce na Pradze. Jeden z lokalnych właścicieli sklepów wyjaśnił, że jest zmuszony regularnie wzywać służby ratunkowe z powodu rosnącej liczby przedawkowań, które mają miejsce na jego terenie³³.

"Skala tego zjawiska jest nieporównywalna z innymi dzielnicami Warszawy. Szczególnie nasiliła się w ostatnich dwóch latach. Mówimy o używaniu [narkotyków], przedawkowaniach, ale też kradzieżach i szantażach. Powoduje to ogromne zagrożenie dla pracowników. A także dla naszych klientów, którzy robią tu zakupy".
Lokalny właściciel sklepu.

Takie zakłócenia porządku publicznego skutkują niezadowolaniem i frustracją wśród lokalnych mieszkańców, zwiększając wrogość wobec osób używających narkotyków i wzmacniając poparcie dla stosowania środków karnych. Prowadzenie pokoi konsumpcji narkotyków (DCR) mogłoby złagodzić te napięcia, ale polskie prawo uniemożliwia takie inicjatywy. Obecnie na świecie działa ponad 100 takich punktów (DCR) dla osób używających narkotyków, których głównym celem jest zapobieganie wypadkom śmiertelnym związanym z przedawkowaniem narkotyków, zmniejszanie zagrożeń dla zdrowia, minimalizowanie uciążliwości dla społeczności lokalnych oraz ułatwianie osobom używającym narkotyków dostępu do opieki zdrowotnej i usług socjalnych³⁴. Wysiłki podejmowane przez zainteresowane strony w Warszawie w celu sprostania tym wyzwaniom często kończą się niepowodzeniem z powodu powszechnego poziomu strachu, uprzedzeń i stygmatyzacji. Co więcej, konflikt ten jest pogłębiany przez brak woli politycznej do zajęcia się tym problemem, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym.

Obojętność polityczna

Polscy politycy nie przejawiają zainteresowania polityką narkotykową, rzadko nadając jej priorytet w swoich programach. Chociaż Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025 stawia za jeden ze swoich celów organiczanie szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem narkotyków³⁵, polska polityka narkotykowa zdecydowanie opiera się na egzekwowaniu prawa i abstynencji. Społeczna dezaprobatą dla używania narkotyków zniechęca decydentów zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym do popierania kontrowersyjnych inicjatyw z obszaru redukcji szkód³⁶. Nawet w przypadkach, gdy lokalni politycy wspierają takie interwencje, presja społeczności lokalnych często uniemożliwia im wdrażenie tych działań w ich dzielnicach.

Zaproszenia do udziału w dyskusjach na temat redukcji szkód na Pradze Północ są konsekwentnie odrzucane przez polityków miejskich³⁷. Podczas gdy przedstawiciele dzielnicy Praga Północ angażują się w spotkania ze społeczeństwem obywatelskim, ich narracja pozostaje niezmienna: mają związane ręce, są zależni od decydentów na szczeblu miejskim.

"Jesteśmy jednostką pomocniczą miasta. Nie mamy wpływu na kształtowanie polityki społecznej. Realizujemy to, co wskaże nam Miasto Stołeczne Warszawa. Mówimy, gdzie brakuje płytek chodnikowych albo gdzie ktoś zniszczył znak drogowy. Nie kreujemy polityki"
Polityk wysokiego szczebla, Praga Północ³⁸

Według jednego z respondentów, brak przewidywania konsekwencji działań i brak współpracy jest powszechnym problemem w Polsce³⁹.

Kryzys na Pradze jest złożonym, interdyscyplinarnym problemem, którego nie da się rozwiązać za pomocą jednej rozmowy lub inicjatywy jednego decydenta. Niniejszy raport służy jako wezwanie do działania dla burmistrza Pragi Północ i przedstawicieli Miasta Stołecznego Warszawy, aby poważnie potraktowali politykę narkotykową, połączyli odpowiednie podmioty na wszystkich szczeblach w celu znalezienia rozwiązania opartego na dowodach, które stawia zdrowie, bezpieczeństwo i prawa człowieka w centrum uwagi. Podczas gdy skargi poszczególnych podmiotów mogą przejawiać się w różny sposób, wszystkim osobom dotkniętym kryzysem na Pradze zależy na zapewnieniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej, zmniejszeniu uciążliwości związanych z narkotykami w przestrzeni publicznej oraz zapewnieniu zdrowia i dobrostanu, szczególnie osobom zmarginalizowanym.

Aktualna sytuacja na Pradze

Podczas prac nad niniejszym raportem nastąpiła dramatyczna zmiana sytuacji na Pradze. Pod koniec 2023 r. szeroko zakrojone tajne operacje policyjne na ulicy Brzeskiej, obszarze znanym z handlu narkotykami, doprowadziły do niemal całkowitego wyeliminowania nielegalnej działalności narkotykowej, znacząco wpływając

na ugruntowaną scenę narkotykową na Pradze Północ. Jak donosi Focal point, kilku nieletnich z tej samej grupy odpowiedzialnej za wcześniejsze napady na osoby używające narkotyków nadal zastrasza użytkowników, zmuszając pacjentów OAT do sprzedawania metadonu i innych narkotyków po obniżonych cenach lub odbierając je siłą. Mobilny serwis redukcji szkód na Pradze zmienił nawet miejsce dyżuru, ponieważ klienci zwracający się do niego po sprzęt byli później atakowani.

Organizacje pozarządowe, takie jak Fundacja Prekursor, stoją obecnie przed zadaniem ponownego mapowania lokalizacji klientów. Proces ten wymaga czasu i dodatkowego wysiłku. Drastyczna zmiana na praskiej scenie narkotykowej, przypisywana przede wszystkim "rozprawianiu się" z działalnością narkotykową na ulicy Brzeskiej i wyburzeniu budynków, w których gromadziły się osoby używające narkotyków, jest po części konsekwencją nagłośnienia tej kwestii przez społeczeństwo obywatelskie. Zbliżające się wybory samorządowe w kwietniu 2024 r. skłaniają do pytań o czas i motywy tych działań. Akcje podjęte przez organy ścigania spowodowały, że klienci zniknęli z ulic, przenosząc się do miejsc nieznanym organizacjom zajmującym się redukcją szkód. To z kolei komplikuje świadczenie podstawowych usług dla tych osób. Jak obszernie udokumentowano w istniejącej literaturze, zjawisko to, powszechnie określane jako "efekt balonu", powoduje jedynie przenoszenie się osób używających narkotyków do alternatywnych, potencjalnie bardziej niebezpiecznych przestrzeni, nie przynosząc żadnego rozwiązania podstawowego problemu. Sytuacja ta ilustruje brak dalekowzroczności i współpracy wśród decydentów w Warszawie, przy czym najpoważniejsze reperkusje dotyczą zmarginalizowane już populacje.

Zalecenia

Biorąc pod uwagę analizę sytuacji na Pradze Północ, przedstawioną w niniejszym raporcie, zaproponowano następujące zalecenia dotyczące polityki. Niniejszy raport koncentruje się wyłącznie na Warszawie, a jego zalecenia są dostosowane do tego konkretnego kontekstu. Niemniej jednak uznajemy potrzebę reformy polityki w całym kraju.

Rozproszenie programów substytucyjnych

Zdecentralizowanie i rozproszenie placówek leczenia substytucyjnego proporcjonalnie w różnych dzielnicach. Usługi OAT na mniejszą skalę powinny być rozproszone w całym mieście, znacznie zmniejszając liczbę klientów w poszczególnych lokalizacjach. Aby zmniejszyć presję na dzielnicę Praga Północ i odciążać placówki leczenia, metadon i inne leki substytucyjne powinny być przepisywane przez lekarza i odbierane w lokalnych aptekach, aby odpowiedzieć na potrzeby znacznej liczby klientów, dla których ta opcja jest odpowiednia. Należy podjąć pilne wysiłki, aby przyspieszyć nowelizację, której projekt jest zamrożony w Sejmie od prawie dekady, a która umożliwiłaby tę istotną zmianę.

Zintegrowane serwisy redukcji szkód

Opracowanie zintegrowanego modelu usług w celu wypełnienia luki między serwisami dla osób w kryzysie bezdomności a tymi dla osób używających narkotyków, zapewniając kompleksowe wsparcie dla kluczowych populacji. Wiąże się to z zapewnieniem jednoczesnego dostępu do wsparcia mieszkaniowego, oddziaływań psychospołecznych, leczenia uzależnienia od narkotyków i programów reintegracji

społecznej, uznając znaczenie stabilnych warunków mieszkaniowych dla powodzenia leczenia uzależnienia od narkotyków i integracji społecznej.

Proporcjonalne rozmieszczenie szerszych usług wsparcia

Zapewnienie OAT musi być uzupełnione szerszym wsparciem psychospołecznym mającym na celu ułatwienie reintegracji społecznej. Usługi powinny obejmować wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego, pośrednictwa pracy, rozwoju osobistego i możliwości edukacyjnych.

Inkluzywny dialog

Nawiązanie dialogu między kluczowymi interesariuszami, w tym przedstawicielami środowiska osób używających narkotyków, urzędnikami miejskimi i dzielnicowymi, Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ), przedstawicielami policji, organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami odpowiedzialnymi za politykę narkotykową, takimi jak Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. W rozmowach udział powinni brać również obecni przedstawiciele lokalnej społeczności Pragi Północ, w tym deweloperzy, przedsiębiorcy i mieszkańcy. Należy zaplanować regularne spotkania z udziałem wszystkich zainteresowanych stron, aby opracować systemowe, oparte na dowodach rozwiązanie dla trwającego kryzysu na Pradze Północ, czerpiąc wiedzę z udanych modeli w innych krajach.

Stworzenie pokoi do konsumpcji narkotyków

Zmiana ustawodawstwa krajowego w celu umożliwienia prowadzenia pokoi konsumpcji narkotyków (DCR), zgodnie z przykładami krajów sąsiednich, takich jak Niemcy i Dania.

DCR zapewniają bezpieczne przyjmowanie narkotyków, minimalizując zagrożenia dla zdrowia, zapobiegając przedawkowaniom i ograniczając przenoszenie chorób zakaźnych. Ponadto DCR działają jako punkty kontaktowe ułatwiające dostęp do kluczowych usług, w tym opieki zdrowotnej i pomocy społecznej. Wspieranie tych placówek nie tylko nadaje priorytet zdrowiu publicznemu, ale także odciąża służby ratunkowe, jednocześnie ograniczając publiczne używanie narkotyków i narażenie społeczności lokalnych na kontakt ze strzykawkami i igłami.

Dekryminalizacja posiadania narkotyków

Wprowadzenie pełnej dekryminalizacji posiadania narkotyków na własny użytek. Odwołując się do skutecznych modeli w krajach sąsiednich, takich jak Czechy i Niemcy, zasoby i fundusze przeznaczone obecnie na egzekwowanie kryminalizującego użytkownikom prawa powinno się przekierować na działania redukcji szkód i leczenia. Dekryminalizacja zmniejszyłaby obciążenie systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, umożliwiając organom ścigania nadanie priorytetu pilniejszym kwestiom.

Serwisy dostosowane do potrzeb uchodźców i migrantów

Utworzenie specjalnej placówki terapeutycznej z szeroką ofertą wsparcia dla uchodźców i migrantów w Warszawie, dostosowanej do ich potrzeb. Usługi te powinny opierać się na wrażliwym kulturowo podejściu, uwzględniać interwencje skoncentrowane na traumie i oferować wielojęzyczne wsparcie w językach takich jak rosyjski i ukraiński. Dostęp do tych serwisów powinien być uproszczony, aby pokonać przeszkody związane z dokumentacją. Program powinien koncentrować się na reintegracji społecznej i powinien dążyć do uniknięcia dalszej marginalizacji i napięć między różnymi grupami.

Działania prowadzone przez użytkowników narkotyków

Promowanie oddziaływań z zakresu redukcji szkód przy aktywnym zaangażowaniu środowiska użytkowników narkotyków, z naciskiem na włączanie do pracy osób z doświadczeniem życiowym, szczególnie w programach dla uchodźców i migrantów. Zapewnienie aktywnego udziału użytkowników narkotyków w planowaniu, realizacji i ewaluacji projektów redukcji szkód, ze zwróceniem szczególnej uwagi na zapobieganie "usuwania" ich z przestrzeni publicznej i potencjalnej dalszej marginalizacji.

Dostęp do detoksykacji

Zwiększenie dostępu do detoksykacji dla osób używających narkotyków w Warszawie. W mieście muszą powstać dodatkowe oddziały detoksykacyjne, aby odciążać jedyną istniejącą jednostkę z długą listą oczekujących. Przydział środków finansowych powinien traktować priorytetowo rozbudowę zasobów i personelu, aby zapewnić terminowy dostęp do niezbędnych usług detoksykacyjnych, zapobiegając pozostawianiu klientów bez niezbędnej opieki i wsparcia.

Zwiększone finansowanie

Zwiększenie finansowania na redukcję szkód w Warszawie, w szczególności na działania outreach (zatrudnienie pracowników rosyjskojęzycznych i peer workerów), zakup sprzętu do iniekcji, z uwagi na rosnącą liczbę klientów. Finansowanie to ma kluczowe znaczenie dla zaspokojenia potrzeb i skutecznej ochrony zdrowia użytkowników. Potrzebne jest wdrażanie działań edukacyjnych w zakresie postępowania z użytym sprzętem iniekcyjnym.

Ulepszone procedury gromadzenia danych

Utworzenie scentralizowanego i ujednoliconego systemu gromadzenia danych dotyczących incydentów związanych z narkotykami, takich jak przedawkowania i raporty medyczne. Pogotowie ratunkowe, organy ścigania i inne organizacje dysponują obecnie fragmentarycznymi zestawami danych, co utrudnia kompleksową analizę. Wdrożenie ujednoliconego systemu nie tylko ułatwi planowanie działań i podejmowanie decyzji, ale także zwiększy zrozumienie kwestii związanych z narkotykami, umożliwiając bardziej ukierunkowane i skuteczne interwencje.

Promowanie redukcji szkód w lokalnej społeczności zamiast działań policji

Unikanie policyjnych akcji "rozprawiania się z narkotykami" w miejscach, gdzie odbywa się handel, jak to się stało w przypadku ulicy Brzeskiej. Priorytetem powinno być zdrowie i bezpieczeństwo osób używających narkotyków, a "czyszczenie" przestrzeni miejskiej z użytkowników tylko pogłębia ich marginalizację, eskaluje zachowania wysokiego ryzyka i utrudnia dostęp do niezbędnych serwisów redukcji szkód. Działania policji, takie jak te, nie rozwiązując podstawowych problemów ani nie redukując szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem narkotyków. Wdrażanie serwisów redukcji szkód okazało się bardziej skuteczne i opłacalne w wielu innych miastach w Europie niż podejście przynoszące efekt przeciwny do zamierzonego, a obejmujące kryminalizację i wzmożone działania policji.

Uwagi metodologiczne

Niniejszy raport jest częścią serii "Raportów Miejskich" Correlation, oferującej zwięzłe opracowania dotyczące sytuacji w obszarze redukcji szkód w pięciu europejskich miastach w 2023 roku. Wywiady przeprowadzono w języku polskim (N=8) i angielskim (N=1) z różnymi interesariuszami i udokumentowano za pomocą nagrań audio lub notatek. Dodatkowo, Focal point uczestniczył i nagrał spotkanie w Urzędzie Dzielnicy Praga Północ w sierpniu 2023 r., w którym wzięły udział kluczowe osoby we władzach dzielnicy. Fundacja Prekursor, reprezentująca Warszawę, pełni rolę jednego z dwóch punktów kontaktowych C-EHRN w Polsce, gromadzących dane i informacje, które dotyczą zagadnień związanych z redukcją szkód w danym mieście. Wywiady zostały przetłumaczone na język angielski i przeanalizowane przez C-EHRN. Szczegóły dotyczące respondentów zostały pominięte w celu ochrony poufności uczestników.

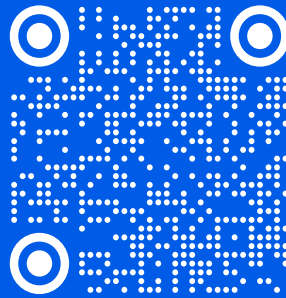
References

1. Rigoni, R., Jeziorska, I., Tammi, T., & van der Gouwe, D. (2023). Monitorowanie redukcji szkód w Europie przez społeczeństwo obywatelskie, 2022. Correlation - European Harm Reduction Network. https://www.correlation-net.org/wp-content/uploads/2023/02/230220_Civil-Society-Monitoring-Final-Draft-4.pdf
2. Murawska, E. (2013). Ranking dzielnic Warszawy według atrakcyjności warunków zamieszkania. Urząd Statystyczny w Warszawie. https://warszawa.stat.gov.pl/files/gfx/warszawa/en/defaultaktualnosci/810/2/1/1/ranking_dzielnic_warszawy_pod_wzgleciem_atrakcyjnosci_warunkow_zycia_ang.pdf
3. Sieniawska, A. (2015, 26 listopada). Gdzie Polacy wstrzykują? Drug Reporter. <https://drogriporter.hu/en/where-do-oles-inject-the-room-for-change-campaign-in-poland/>
4. Konieczek, M. (2018, czerwiec 22). Mieszkańcy Pragi mają dość uzależnionych od narkotyków. Walka z punktem konsultacji. Warszawa NaszeMiasto. <https://warszawa.naszemiasto.pl/mieszkanicy-pragi-maja-dosc-uzalezniionych-od-narkotykow/ar/c16-4694773> [tłumaczenie z języka polskiego]
5. Wywiad z peer workerem, sierpień 2023 r.
6. Wywiad z pracownikiem socjalnym, lipiec 2023 r.
7. Kender-Jeziorska, I. (2019). Programy wymiany igieł w krajach Grupy Wyszehradzkiej: Porównawcze studium przypadku czynników strukturalnych w skutecznym świadczeniu usług. Harm Reduction Journal, 16(1), 54. <https://doi.org/10.1186/s12954-019-0323-5>
8. Rada Ministrów, Polska. (2021). Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-25. Rada Ministrów, Polska. https://www.emcdda.europa.eu/drugs-library/council-ministers-poland-2021-polands-national-health-program-2021-25_en
9. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
10. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
11. Stowarzyszenie Jump 93. (2022). Program reintegracji społecznej dla osób uzależnionych i wykluczonych społecznie. Eeagrants.org. <https://eeagrants.org/archive/2014-2021/projects/PL-ACTIVECITIZENS-NATIONAL-0025>
12. Spotkanie w Urzędzie Dzielnicy Praga, 24 sierpnia 2023 r. [Nagranie audio].
13. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
14. Wywiad z ekspertem ds. wsparcia i OAT, sierpień 2023 r.
15. Wykres własny na podstawie danych z Charmast, J. (2022). Biuro Rzecznika Praw Osób Uzależnionych. Jak przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu osób uzależnionych od opioidów. Stowarzyszenie Jump'93.
16. Nieformalny wywiad z policją, sierpień 2023 r.
17. Spotkanie w Urzędzie Dzielnicy Praga, 24 sierpnia 2023 r. [Nagranie audio].
18. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
19. Wywiad z pracownikiem socjalnym, lipiec 2023 r.
20. Wywiad z pacjentem OAT, sierpień 2023 r.
21. Duszczyk, M., & Kaczmarczyk, P. (2022). Wojna na Ukrainie i migracja do Polski: Perspektywy i wyzwania. Interekonomia, 57(3), 164-170. <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1053-6>
22. Wądołowska, A. (2022, 17 marca). Populacja Warszawy wzrosła o 17% z powodu uchodźców z Ukrainy. Notatki z Polski. <https://notesfrompoland.com/2022/03/17/warsaws-population-has-risen-17-due-to-refugees-from-ukraine/>
23. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
24. Wywiad z pracownikiem socjalnym, lipiec 2023 r.
25. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
26. Wywiad z pacjentem OAT, sierpień 2023 r.
27. Wywiad z lekarzem psychiatrą, sierpień 2023 r.
28. Wywiad z peer workerem, sierpień 2023 r.
29. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
30. Wywiad z ekspertem ds. wsparcia i OAT, sierpień 2023 r.
31. Nieformalny wywiad z policją, sierpień 2023r.
32. Zob. przypis 7.
33. Wywiad z właścicielem lokalnej firmy, sierpień 2023 r.
34. Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) i Korelacja Europejska Sieć Redukcji Szkód (C-EHRN). (2023). Pokoje konsumpcji narkotyków. https://www.emcdda.europa.eu/publications/technical-reports/drug-consumption-rooms_en
35. Zob. przypis 8.
36. Zob. przypis 7.
37. Wywiad z przedstawicielem Focal pointu, lipiec 2023 r.
38. Spotkanie w Urzędzie Dzielnicy Praga, 24 sierpnia 2023 r. [Nagranie audio].
39. Wywiad z ekspertem ds. wsparcia i OAT, sierpień 2023 r.

Correlation

European Harm Reduction Network

correlation-net.org

Correlation

De Regenboog Groep / Correlation - European Harm Reduciton network

Stadhouderskade 159
1074 BC Amsterdam
The Netherlands
+31 20 570 7827

Co-funded by
the European Union

This event has been co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or HaDEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

GILEAD

Creating Possible

Ten projekt został zrealizowany dzięki wsparciu finansowemu od Gilead Science Europe Ltd.